

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

НЕДЈЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

БРОЈ 2.

НА ПЕТИЊУ, У ПОНЕЂЕЉНИК, 12. ЈАНУАРА (24. СИЈЕЧЊА) 1876.

ГОДИНА IV. (VI.)

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“ излази један пут недељно. Стаје: за ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ год. 6; по год. 3; четврт год. 1. 50 п. За Српску и друге државе год. 2; по год. 1; четврт год. 2. За остале пакла се од ред 5 повиша. Предлата и све наручибе шилу се алма.

СА ХЕРЦЕГОВАЧКОГ БОЈНИСТА.

(Продужбе).

IV.

Безује.

Устани, око триста војника, са Бошковићем, Миловићем и другима главарима, кренуше из Љубице на Ограђеницу, где су се бавили до 23. Септембра, а 24. и. м. су осванули с ове стране Таре у Тешину и тога дана су прешли у Пиву, где су се придружили Лазару Социци и Вулу Хадићу, који су на Равноме чекали непријатеља, који је најјеравно продријети на Горанско и у Црквице, да пронесу тајна затвореном низаму у оне двије форнице.

На овој мјесту нећу вам казивати ништа, шта су устани радили на Ограђеници и у Пиви до 9. Октобра. О томе ћу вам засебно све потanko јавити, а сад ћу вам испричати како су устани узеле форницу на Безује.

Безује је на граници Пиве и Дробиника. Ту је и село које то исто име носи. Ту је форница начињена 1864. године на три и по часа од границе црногорске.

Форница је једна између првијех форница у Херцеговини: по својој тврћи, простору и положају је се налази. Од истока је и од сјеверозапада Драгајево, мјесто на висоравни као и Безује. Ту је приступ отворен. Са сјеверне се стране подижу брегови, само травом покривени. Са западне је село српско од кућа направљених од тврдог материјала, као и остале српске куће по граници херцеговачкој, из којих се као из кула при великој тиранји од Турака бране, и зулумаре харачице одбијају. С јужне је стране просјек — Ђердан — који траје чак из вине Тишине па до испод Пиве, где се састаје с Таром. Тај је просјек дубине 1500 лаката, а ширине је колико мала пушка дотурити може. Ним тече Буковица, у коју утичу: Тушница, Бијела, Шавник и Кошарница. Буковица утиче у Пиву, а ова у Тару. Од форнице до на сам просјек нема више него 50 корака. Форница је на равнини у једном долу. Она се лако могла одржати да је бране 200 људи — противној снази од четири батаљона, и без тога нико се неби усудио на њу војску окренути да је заузме и руши, јер је позиција таква, да се неда није помолиги к форници најлошим пушкама.

Испред полазца на Безује, вјећали су: Социца, Хадић и друге војничке старешине како ће и којим начином узети Безује, да им већ толико пута не остане за леђима, а на најважнијем мјесту од Херцеговине.

Социца је био противан командовати војсци с голим прила на форницу и тврде зидове, које ни бртски топ не може разбити и из којих вине 200 грла турских острагуша, одкле може непрестано сипати олово као град. Његово је начело сваки одмачати војску од тврдиње. Он хоће да се низам затвори са свијех страна, и да му се брани уносити све, што му за одржање служи. Социца предлагаше још да се употребе запалне ствари као: барут, петролеум, шпирит и начине пачавре с барутом, сумором, катрамом, шалитром и др. и с тим по ноћи, да се неколико момака приближи форници и исту мина.

Други предлагашу друго и напошљеду се сагласе сви у овоме начину: да начине од јавијех штица један закљок на носке токове, који ће неколико друга пред собом гурати управо до зидова форнице, онда уз степенце, да се пригне неколицина на кров издижући врх штица и за то удешене штице, да их заклава, а они да тисну под кров барут, сламу и гас и тако да га запале.

Углавине тако и Социца онда рече: ја ћу чекаати Турке од Гацка, да не пронесу тајна, а Вуле ће држати ове Турке у Горанску и у Црк-

вицама у затвору да онијем Турцима на Безује не могу у помоћ доћи, а ли удриће на Безује.

9. Октобра поћу одатле Бошковић и Миловић са својим дружином на Безује, по одмах сутра дан ево и Социца, су 500 војника, јер се бојао да нести саме оне 300 војника да ударе на форницу. Осталу војску распоредили су Лазар и Вуле тако, да не могу ни од куда Турци Безују у помоћ.

Одмах тај дан приступили су послу. Упрегоше волове, те неколико људи, који су вјешти дрводјелци, исту вече догнаше сву јавију за саме, које су градили.

Нијесам имао дјере праве да вам кажем колике ће бити саони, него вјал то могу рећи да су двије преграде и у једну је стаило 50 људи тако исто и у другу.

Двоје, као двије кућице или два локомотива, везано једно за друго, и прво је и друго било вајнјетено и утврђено по на двије саонице. Први је локомотив био и с једним точком, који је подпомагао да се лакше оба вапријед покрећу, а покретали су их људи који су у потовени и за њим били као думеније. Висине су били човјечи бој и по, а брвна су била двоеструка између којих су се плоче од камена натурале, како неби могли потунити из пушка никако пробити, које су у свеју проби издржале.

Кад су вође запитали војску, ко ће у ту зграду, да се пригне форници, сва војска повика једногласно, да хоће сви. Но пошто сви нијесу могли стати и пошто вође не хтједоше избором једијех другјиха жалост чинети одлучише да бацају коцке. И тако буде коцком 100 људи одабрано, и суншине седморца, који су остраг управљали цијелом зградом.

Кад 107 јунака с великим весељем заузеше саони — свој град, тада дође писмо од Вула Хадића Социци, у коме му јавља за новости с Горанска, и ево писма кога овђе прилажем.

Драги Лазаре!

Јутрос Турци покушаваше из форница да доћу тијем у помоћ на Безује. Ја не умјех — шта ли, тек не изиђе ми добро за руком. Кад изјавише из форница, ја их доста да речем напустих, па тек онда заметнух с њима чарку и то све из тиха, да би се удаљили и као на јуриш проиш, еда би их од моста Пиве посјекао и принудио да се предаду.

Низам прилично наже, по ја се у једном нешто прешадох да не најишу на оне доље на мосту, не посјеку и тамо прећу, које не знам како би од вас проиш. Побојаш се да ће се око њих ако продру забавити, па се могу и тамо остворити и штету вам велику учинети — те ја пригнах војсци и у њих јуриш учинисмо, док се одмах осукваше и како је који могао убјежаше опет у тврђаву. На мртво их 6 погинуше и тројицу моји посјекоше. Узех им 8 коња и нешто тајина. Ја сам ни дао приличну вагру и страх, и ни мало се од њих не бојте. Гледај те обаљуј тога белаја час прије, јер су се они уздрдали, па се бојни да ми не утеку без доброга поздрава, кад неће на лијеп начин да се предаду. И да си здраво са свијема.

Твој друг
Вуле Хадић.

На Горанску,
15 Октобра 1875.

Пошто се прочита ово писмо гласно, онда навалише да се те исте ноћи удара на тврђаву безујску, те у том увукоше сламу у саони и друге ствари су чим ће паљити форницу, утурујући унутра кроз кров. Али опет не могаше због недовршенијех метериза, које су првијех ноћи по великој киши и мраку крјујући начињели на 50 и 70 корака даљине од форнице. Преко свега што је непријатељ и дању и ноћу једнако пазио из пушка, кроз пушкарнице на све четири стране тако, да није никако паисао — опет усташе у-

спјеше, те ишпјеше метеризе с три страче, све од самога самена. Једни су изазивали испријатеља с форнице на једну страну, а други су се с друге стране све на потрбушнице привлачили и тако у таквом положају један другог камене додавали и себи добра склошита начињели, у том растојању и на толико страни.

Већ непријатељ виђе, да је у близу ограђен тврди метеризима, који 16. Октобра бијаху сви довршени и како воља начињени. Из метериза се није нико јављао, а и непријатељ ништа опажао није да ко у њима пла; али је опет отањ на њих једнако обарао, да се испред метериза анбијел олово као светлост сипјери. Тога истога дана у 8 часова из јутра поћу и саони с брада, управљене управо тврдиња. Коле су пријатељ и ко их је по изаље гледао, било их је занимљиво гледати, јер њихово споро покретање и штрупање с камена на камен — било правидно као неко чудовиште њихово, које се ваља да поруши тврде зидове у којима су се солдати тирјанског цара затворили. Ради очувања реда и поредка т. ј. да нико не сипје праве право тражити, шти о њему сањати иначе, олово и поштене груди не зали, ако се своје агн нејодовни општо како му је ћеф. На кад су тако савјешни синови великог цара, није ни чудо што их сад хиљаду грозница у зидинама хвала од саоница, које су оквићени стотинама дрвојама и брањени којама.

(Свршило се.)

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Граничару“ пишу из Сарајева између осталога ово:

„Они који нам говоре и поручују, да ми нијесмо за владавину и да Србија није за шире земљишну управу, ми одговарамо:

Је ли кроз пет стотина година турска царевина учинила толико за своје народе и за човјештво и цивилизацију, колико је мала књижевина српска од 30 година. Ено јуначка Црна Гора, кроз десет година, више је за науку учинила, него ли велика турска царевина за 500 година.

Има ли још није у свијету јевропском, да од Султана и великог везира, од патријарха и Шех-их-у-Ислама па до најгорег и најјаднијег запитије, све је скотској и јавној деморализацији и човјештву одавно и посекено; је се никаква свиетња и морал не штује и ће је све на продају? је се грађанске крвности као куга мраз и прогон и ће се подстијече, одгаја и нагрђује све оно, од шта би се само зрозити морало?

Што се вели, да би се бегови морали увнјек бунити, а зар би хтјели и ти Србо-лоби, да само српска држава, као шпанска држава, мора бити у свему и по свему једнолика?

Еј злобни притворци! Кад је у западној Јевропи звјерска полама таманила људство, као лачка мише, у српској држави цвала је хришћанска и хуманитарна управа.

Јесу ли наше чете и живе и здраве и неприкисновене и мушке и женске ратне заробљенике одуштале? На како и даис поступамо са оним који нам се предаду и у наше се коло увхвате?

Да је среће и свијести код наше истурчене браће бегова и ага, теби они ни признавати туђина и душманина за брата и господара, ни би узрок били братске несреће и братског крвопролића.

Ми колико гођ жалимо несрећу, која би се могла избјећи, да враг свој узљубак бацно није, толико смо пољудро увјерени, да ће побједи на пашој страни бити, и да, и у опћем и великом јевропском свијетском рату ми без крваве пољане туђињу се подићили неби.

Није далеко времје, кад ће се ове наше ријечи обистинити.

Један Мухамеданац, који је ова дана из Крајине у Сарајево дошао, прича, да се Исус Христос једном попу у Крајини јавно и казао му, да ће на скоро све српско бити. А ми велимо: Амин. У шљедству овог причања доијела је „Босна“ у свом 495 броју позив на све Мухамеданце, да се дижу и да иду у Херцеговину. Каже се још и то, у том боју, да су неки черкески заступници подијелили молбу Султану, да им допусти: двјеста хиљада Черкеза на Херцеговину дићи, на да им је Султан преко адјутанта Осман бега бимбаше и Решад бега жираља одговорио, да њихове помоћи не треба јер су Херцеговци већ покорени.

Овако се лаже, кад се султански и турски лаже.

— Стране новине доносе писмо Мустафа-Фази паше, вође турске напредне странке, које је пред смрт написао Султану. Ако је писмо истинито, важно је због тога, што Турци признају пропаст Турске и што о томе без околиша говори Султану, премда непогађа, што каже, да Султан може сачувати Турску од пропасти. Писмо гласи:

„Великомоћни Султане, сине пророков!

Подајници Вашег Величанства, без разлике вјерословједи, дијеле се у два реда. У први ред спадају ушњетачи, у други угњетени. Првима безгранична власт служи да чини навеште злоупотребе, други у законитом смислу подлежу притиску шљедству својих одношаја према својим господарима и властима. С погледом на моралну немоћ турског и хришћанског становништва, којег праведне жалбе рјетко долазе до престола Вашег Величанства, ја се осјећам обавезан у име Ваших поданика Вашем се Величанству обратити. Хранитељска људи — и у материјалном погледу — то је слобода. Ђе ће недела, ту нема ни закона, а ѡе закона нема, ту нема ни хљеба. Из дана у дан ми све више губимо поштовања у очима страних сила. Наша снага живота изчезава на ужасан начин. Инглешка вије више за нас што је била још прије дванајест година. Аустрија, одјкако се развојила од Ђемачке, постајаше све више источна сила и тежи за симпатијама међу турским Словенима. У свој Јевропи јавно мишљење, које се у години 1855 ошљко саучесно према нама показало, сада се окреће противу нас. Мјеродавне политичке стилије у Француској, Инглешкој и Италији непрестано понављају, да турска влада није способна ни за какве реформе. Тамо кажу, да Турска мора пропасти, а најпосље ваља је оставити њеној судбини на не радити ништа противу катастрофе, која се приближује. Од Вашег Величанства једино зависи, да се сви ови назори опровргну дјелом на да себе направите спасоцем и препородиоцем своје царевине“.

Д О Н И С И.

ЊЕГУШИ, 5. Јануара. — Робље херцеговачко које је одређено да стапује овђе у племену његушком, већ је подпуњено. Њега има на броју 1500 душа.

Кад је долазио изасланик високогласног правитељства одредио је и расисао робље по кућама и то како у коју по 10, 15 и 20 душа. Главари пак његушки видећи да би веома досадно било и домаћима и Херцеговцима да се на један огав помјешано фамилије херцеговачке и наше домаће, нашлају за добро да се робље херцеговачко са свијем за себе најјести и то овјем начинном:

Сваки готово наш сељак има по двије куће, па је сваки морао по једну лијепо очистити и лијепо уредити за Херцеговце. По тој уредби сада нема ниједне наше фамилије, е којом је на један огав помјешано робље херцеговачко; него свака фамилија херцеговачка има за себе кућу и живи свака за себе задовољно као да је на својем дому. Ове вам неколике ријечи написах да се види колико ваља добра уредба добријех главара као што су наши главари г. г. командир Митар Б. Петровић и капетан Лазо П. Петровић.

Не могу пропуштити да вам још једно вљедушно дјело наших главара не саопштим. Његуши су мјесто прево којијих води главни пут од све Црне Горе за Котор. Теко готово већина робља херцеговачкога које стапује у Црној Гори пролази овуда и иде за жито у Котор. Како су ово студена зимска времена то би робље хер-

цеговачко које овуда пролази и више пута и ноћива, морадо пострадади од злине и непогодног времена. На главари су предуредили то зло. Овђе има неколике куће у којијема нико није намјештен да стоји; него су те куће одређене да у њима одпочива и поћива робље херцеговачко. За дрва пак издани су главари паредбу те се је добило 400 товара, и та су дрва смјештена у подруму наше школе и одатле се издају кад је потреба.

ЦЕТИЊЕ, 10. Јануара. — Јуче је Њ. Св. кнез Никола потписао телеграфску конвенцију међу Аустријом и Црној Гором, у којој су по закључцима међународнога збора у Петрограду учињене неке изијене. У овој конвенцији има једна такча, којом се од стране Аустрије Црној Гори ујемљава достављање свију телеграфских потреба, што са задовољством нарочито спомњено признавајући и у томе ону пријатељску наклоност сусједне царевине, коју она стјено указује Црној Гори.

— Дошло је на Цетиње санитетско друштво од седмдјест љака под управом г. Васиљчићкова и г.ђе Кашков, које је за лијечење херцеговачкијех рањеника изаслао главни комитет за рањене и болне војнике из Петрограда. Ђечници и милосердне сестре одобрали су и изаслали од друштва „првенога крста“ св. Ђорђа, у Петрограду. Друштво је имало част сутра дачи пријемно бити од Њ. Св. кнеза, и већ је узело овдашњу болницу у своје руке и одатле ће располагати свој даљи рад односно осталих болница.

Г. Васиљчићков почастиоао је овдашњи одбор за страдајуће Херцеговце својом посјетом. Одбор му је истем приликом понудио почасно предједништво, чега се г. Васиљчићков усрдно примио. Одбор је изабрао и положила управитеља г. Георгија Иванчића Воброхова за свог редовног члана.

— Исти дан с друштвом присио је овђе и секретар ген. консулата руског из Дубровника кнез Шаховски.

— Вриједи г. др Томић, који је скоро од почетка устанка добросљобно дошао у Црну Гору, да посвети труд и љубавно знање своје рањеницима, радио је као такв са патриотичним пожртвовањем више времена у болници у Жупи. Стављени се још при долазку својем на Цетиње по расположење влади нашој, био јед олате, по потреби позван на Цетиње и овђе је нашу велику болницу попустио уредно и право 60 рањеника неговао, од којих су 53 већ издржавни, и изншли из болнице. Руско санитетско друштво примивши ову болницу, најпозхвалније се изразило о реду и чистоћи, која постоји у болници. Наша влада, побужена родољубив трудом и савјесним радом г. дра Томића, изјавила му је своје на више задовољство и у исто вријеме жељу, да остане, колико му год допуште његове домаће околности, за њезине потребе. Г. Томић одзвао се ошме свесрдно, за које му неће изостати не само признање владе, него и захвалност народа, јер таквијех родољуба и радника траже данашње потребе.

— Јуче је дошло у овдашњу болницу 13 рањеника.

— Из Дубровника нам телеграфашу, да је у прошли уторник био велики бој међу усташима и Турцима под Требињем. Турци су били изншли из Требиња, да прихвате тајни. Усташа их дочекају и са свијем потуку. Турака је пало преко 300 мртвијех и више рањенијех. Усташа су узели 400 пушака а изгубили су 30 мртвијех и рањенијех. Један заостали батаљон турски опколили су, те се сад очекује пов бој. Јуче добили смо вјест да су још два боја била, у којима су Турци опет потучени. У идућем листу обавирије.

Подписаноме одбору стигли су од 8. Декембра даље ови прилози:

Преко царско руског генерал. консулата у Дубровнику које су придошљили разни комитети и приватна лица у банциоте

Редакција „Слова“ из Лавова	ф. 10,000
Францисв Перутка, професор у Храдишту у Моравској	ф. 300
једној „бесједи“	ф. 37

Преко г. Васиљчићкова од разних комитета из Русије ф. 5004—50

Опет 5000 ф. у банке, за које је добиано одбор сухога хљеба (бешкота) 52 хиљаде фуната, преко ц. р. генер. консулата у Дубровнику од разних лица и комитета из Русије.

Из Керча у Русији скупио тамошњи одбор преко г. Илије Шушка професора рубаља 275

Одбор изјављује свима на овјем милосрдним даровима најтоплију благодарност.

Цетиње, 8. Јануара 1876.

Одбор за страд. Херцеговце.

ПРИЛОЗИ ХЕРЦЕГОВЦИМА У ЦРНОЈ ГОРИ

С о т о н и њ и.

(Продужење).

Марко Клепач ф 2, Илија Клепач ф 1, Живан Стојановић ф 5, Стијено Стојановић ф 3, Ђуро Клепач ф 3, Јоко Његуш ф 1, Нико Аваријих ф 4, Мићо Андријих ф 2, Стијено Ђелица ф 1, Нико Шпалдијер ф 4, Марко Лујин ф 1, Саво Крекуи ф 2, Томо Крекуи ф 4, Дујо Крекуи ф 3, Митар Грађанин ф 2, Иво Грађанин ф 4, Мило Грађанин ф 2, Иво Цковић ф 1, Мило Цковић ф 4, Марко Ђелица ф 25, поп Саво Кисећ ф 70.

Г л у х и д о.

Капетан Војводић ф 20, подкомандир Вуксановић ф 20, Раде Бранковић ф 120, Митар Михаљевић ф 12, Нико Вуксановић ф 5, Аварија Михаљевић ф 25, Филип Бућ ф 20, Ђуро Војводић ф 16, Раде Ђурановић ф 16, Марко Кнежевић ф 12, Раде Кнежевић ф 20, Нико Бранковић ф 20, Мило Бранковић ф 20, Аварија Масовичић ф 45, Томо Кнежевић ф 16, Илија Вуксановић ф 6, Мило Остојић ф 8, Јоко Остојић ф 8, Саво Остојић ф 8, Ђуро Бућ ф 16, Аварија Новаков ф 8, Јоко Ђуришић ф 14, Раде Укчевић ф 20, Марко Никчевић ф 30, поп Никчевић ф 12. (Продужење се).

Н О В О С Т И.

— Из Београда телеграфашу, да влада српској није пошло за руком стјенити зајам у иностранству. С тога најјерара влада српска предложила народној скупштини законску основу о доброволном зајму у самој Србији.

— Из Петрограда јављају (цариградским вјестима мило се вјерује), да турска влада оружја Черкезе, који су насељени у Бугарској. Хоће да устроји 12 черкеских батаљона, сваки по 750 љака, којима ће заповједнике они именовати. Један новоустројени черкески збор има се утаборити на граници Србије.

— Кнез румунски, Карло, хоће да установи ордене и да даде ковати румунске новце са својом сликом. Давашње политичке прилике, какве се, згоде су, да ова права суверенска заузма. Но можда давашње прилике нијесу незгодне, да Румунија постане независном, па би тијем имала и та и сва друга права.

— На пошу години краљ италијански, примивши честитања својијех генерала, одговорио ни је: „Хвала војци на њезијем жељама. Мило ми је, да видиш овђе њене заступнице. Ја сам увијек имао у вјеску најљепше повјерење, па имам и сада. Надам се, да је сва готова и да ће у догађајима, који ће настанути, и од којих војска неће одваљена бити, себи нову славу и поштење задобити“. Други листови кажу, да је краљ рекао: „Ја жељим војци срећу и славу и надам се у једном великом догађају с успјехом је употребити“. Паризици „Монитер“ истиче, да је краљ још опширије се изразио и да је рекао: „Требаће ми војска, да једино велико дјело извршим“. Ове ријечи краљеве и нагађања о њима учиниле су велику узбуњу у новинашким страним, нарочито француским и италијанским.

— Дервиш паша, бивши гувернер босански, коме није пошло за руком, да свлади херцеговачки устанак постављен је сада за минастра поморског. Како је грозна проваја судбине!

Због непредвиђеног случаја није могао овај лист изићи у суботу на цијелом табалу, што ћемо читаоцима другом приликом навјадати.